

**CONȘTIINȚA CONSERVĂRII PATRIMONIULUI BIBLIOFIL.
PROIECT EDUCAȚIONAL: DE LA CARTEA VECHĂ LA CEA ÎN
FORMAT ELECTRONIC**

MARIA ZGÂRCIU

Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

IOANA-DANIELA TRIF

Seminarul Teologic Ortodox „Sfântul Simion Ștefan” Alba Iulia

Interdisciplinaritatea este o condiție și o premisă a pertinentei conținuturilor în raport cu problematica lumii contemporane, cu mutațiile din sfera culturii, a științelor, a cercetării științifice fundamentale și aplicative a profesiilor. Ea implică un anumit grad de integrare între diferite domenii de cunoaștere, diferite abordări și utilizarea unui limbaj comun, permițând schimburi de ordin conceptual și metodologic. Ca perspective de organizare a conținuturilor, interdisciplinaritatea provoacă copiii să se familiarizeze și să opereze cu principii sau concepte generale și orientate în contexte cognitive diferite. Acest proiect răspunde nevoii de a organiza activități care să urmărească îmbogățirea cunoștințelor elevilor, prin însușirea de informații noi, dezvoltarea și lărgirea orizontului lor cultural, participarea activă, conștientă și responsabilă la propria formare, contactul cu lumea reală, observarea și studierea fenomenelor în condiții naturale și sociale, dezvoltarea deprinderii de a se descurca într-un mediu diferit, să formeze și să consolideze atitudini și convingeri.

Se urmărește, așadar, nu doar formarea și dezvoltarea progresivă a competențelor de bază ale comunicării orale și scrise necesare pentru adaptarea la diferite situații de comunicare, ci, mai ales, valorizarea cărții prin conștientizarea efortului depus în realizarea propriu-zisă a cărții și, în același timp, prin înțelegerea acestui proces ca unul care îmbogățește istoria culturală a poporului român. Prin activitățile desfășurate în cadrul acestui proiect se intenționează stimularea interesului copiilor pentru lectură și crearea unui cadru eficient pentru exersarea și valorificarea competențelor de bază.

Obiective

Prin intermediul proiectului educațional *De la cartea veche la cea în format electronic* s-a urmărit atingerea următoarelor obiective principale:

- Cultivarea interesului pentru patrimoniul cultural mobil;
- Înțelegerea evoluției conștiinței naționale românești în contextul primelor tipărituri în limba română, a textelor de cult;
- Dezvoltarea capacității de integrare a cunoștințelor în ansamblul cultural românesc;
- Însușirea unor instrumente de analiză și valorizare a operelor literare;

- Dezvoltarea capacității de receptare și explorare a textului literar;
- Dezvoltarea capacității de exprimare scrisă;
- Dezvoltarea creativității artistice.

Activități:

Proiectul a propus o serie de activități, prin desfășurarea cărora s-a urmărit îndeplinirea obiectivelor propuse, după cum urmează:

- Lumea într-o bibliotecă - activități în cadrul bibliotecii școlii (identificarea elementelor specifice procesului de împrumut al unei cărți; realizarea propriilor fișe de bibliotecă și a unor fișe de lectură; identificarea părților componente ale cărții și ilustrarea lor în creații artistice personale);
- Meseriile cărții - prezentare de profile educaționale din domeniul cărții: editori, redactori de carte, filologi, restauratori, bibliotecari sau librari;
- Ateliere la Centrul Național de Conservare și Restaurare a Cărții Vechi, activitate realizată în scopul prezentării laboratorului și a fluxului tehnologic al restaurării unei cărți vechi sau a unui document; tehnici de recondiționare și legare a cărților; ateliere de recondiționat cărți;
- Biblioteca virtuală – crearea unei baze de date cu site-uri de internet utile pentru diferite arii tematice;
- Realizarea unei dezbateri cu tema *Carte tipărită vs. e-book* și analiza ideii că orice carte este un obiect cultural, concluzionată prin eseurile cu titlul *De la cartea veche la cartea în format electronic*.

Valorizare

Observațiile realizate de elevi, sub îndrumarea specialiștilor de la Centrul Național de Conservare și Restaurare a Cărții Vechi, în timpul activităților desfășurate în laboratorul de restaurare, au fost aplicate în cadrul dezbaterii *Carte tipărită vs. e-book* și în realizarea eseurilor cu titlul *De la cartea veche la cartea în format electronic*.

Descrierea activităților

Proiectul are drept sursă de inspirație conținutul primei unități din cadrul manualului de Limba și Literatura Română pentru clasa a VII-a, editura Humanitas (*Scritor. Carte. Cititor*) și, bineînțeles, activitățile de învățare corespunzătoare, corelate competențelor specifice. Textul-suport a cărui lectură, înțelegere și interpretare au generat și o serie de activități cu caracter interdisciplinar este poezia *Cuvânt* scrisă de Tudor Arghezi.

Astfel, pornind de la ideea că poezia poate fi percepută ca o *prefață* poetică adresată cititorului, am considerat ca necesare, dincolo de exercițiile de comentare a sensului global al textului, pe cele de prezentare a cărții, și chiar de concepere, în formă artistică, a unor coperte de carte ori a unor fișe de lectură, prin care să fie delimitate părțile componente ale unei cărți.

Trebuie menționat faptul că cele mai multe activități s-au desfășurat în cadrul bibliotecii școlii, întrucât elevii au avut posibilitatea de a identifica toate

elementele constitutive unei cărți, având în vedere volume sugestive pentru diferite formate devenite standard în zilele noastre, dar au găsit și cărți vechi cu tematică religioasă. Activitățile au fost finalizate prin discuții referitoare la numeroasele meserii pe care le poate genera procesul de redactare ori de realizare propriu-zisă a unei cărți și prin realizarea unor fișe informative și de lucru în conformitate cu informațiile asimilate.

Fișa informativă standard realizată în cadrul proiectului conține o serie de informații pe care le detaliem în rândurile următoare.

Părțile componente ale unei cărți sunt:

- Coperta - învelișul protector al cărții (cuprinde: autorul, titlul și editura);
- Cotorul - partea laterală din stânga unde se lipesc sau se cos filele cărții;
- Fascicula - partea unei lucrări unice publicată în etape (volum);
- Filele sunt foile de hârtie care alcătuiesc cartea;
- Pagina este fața unei file;
- Cuprinsul (sumar, tabla de materii) – prezintă pe scurt conținutul cărții, notând titlurile capitolelor și paginile la care pot fi găsite;

Observații:

Unele cărți au **prefață** (introducere sau cuvânt înainte), în care se explică scopul cărții, oferă informații despre autor.

Postfața - oferă explicații despre conținut.

Drumul cărții:

- Manuscris - textul scris de autor pe foi de hârtie;
- Editura - pregătește textul pentru tipărit;
- Tipografie – manuscrisul este tipărit și publicat;
- Librărie - locul unde se vând cărțile.

Pe baza fișei informative elevii participanți la proiect și activitățile derulate în cadrul acestuia au completat fișe de lucru după modelul:

Fișă de lucru

I. Definește termenii :

cuprins:

prefață:

II. Completează enunțurile următoare cu noțiunile potrivite:

- a. cuprinde: numele autorului, titlul cărții, denumirea colecției sau a seriei, editura, ilustrația de copertă.
- b. este persoana care a creat opera cuprinsă în volum.
- c. este un cuvânt sau un grup de cuvinte sau un text așezat la începutul unei lucrări pentru a indica sugestiv tema sau conținutul acesteia.
- d. este o listă în care sunt indicate și corectate greșelile dintr-o carte.

e. este o listă așezată la începutul sau la sfârșitul cărții, în care sunt enumerate capitolele și subcapitolele, titlurile textelor din carte, cu indicarea paginii respective.

III. Citește cu atenție textul următor :

N-aș putea să spun cui datorez faptul că, deși am fost dat la școală la opt ani, cu scopul mărturisit de tatăl meu să învăț doar să mă iscălesc și pe urmă, asemeni fraților mei mai mari, să ar pământul și să cresc vite, totuși întreaga familie a renunțat mai pe urmă la această idee. Fiindcă în primul an abia am trecut clasa, deși m-am trezit cu uimire citind. Atunci de ce m-au dat mai departe să urmez și clasa a doua pe care abia am trecut-o? Ulterior, toți au spus că învățam bine. Dar asta nu era adevărat. Numai eu știu ce-am putut trăi în anul următor, la ce tortură am fost supus și cum soarta mea s-a decis parcă ignorându-mă. De la începutul anului nu putusem învăța nimic, nu aveam cărți. Mama îmi făcuse rost de cinci lei, mi-i dăduse și-mi spusese să-mi cumpăr cu ei "măcar Citirea". M-am dus acasă la învățător, pe care l-am găsit în curte cu alții, beau cafele și jucau tabinet, și l-am strigat.

A venit la gard. I-am spus ce vroiam, și el a întins mâna și i-am pus în palma mică moneda galbenă.

-Ce să-ți iau eu, zice, cu cinci lei? O Citire costă vreo douăzeci și cinci de lei.

*-Dom'le învățător i-am spus eu atunci, care mă gândisem o clipă că ar putea da de la el restul, dar îmi spusese în același timp că nu putea să facă așa ceva, că nu eram fi-său, luați-mi un maculator să am măcar pe ce scrie, că de învățat pot să mă mai împrumut, dar de scris nu pot să scriu în caietele altora. (Marin Preda, *Viața ca o pradă*)*

Transcrie, din textul citat anterior, un fragment care te-a impresionat mult. Motivează alegerea făcută (ce ți s-a părut semnificativ, cum te-a făcut acest aspect să te simți, etc).

Ateliere de restaurare

Pentru o mai bună înțelegere a cărților vechi și a procesului complicat de conservare și restaurare a acestora, s-au realizat vizite de lucru la muzeu. Centrul Național de Conservare și Restaurare a Cărții Vechi, ca și compartiment al Muzeului Național al Unirii Alba Iulia, a fost înființat în anul 1996. Activitatea Centrului este cunoscută prin programele de restaurare-conservare și valorificare de carte veche, documente, precum și prin cele educaționale și de pregătire a viitorilor specialiști în domeniu.

Astfel, elevii au dobândit cunoștințe specifice restaurării:

- Noțiuni și tehnici de securitate a muncii specifice laboratorului de restaurare: materiale și substanțe folosite, tehnici de lucru;
- Folosirea instrumentelor și a echipamentelor din dotare (bisturie, foarfeci, ph-metru, etuvă, balanță);
- Folosirea echipamentului de protecție (halat, mănuși, mască);

- Principiile care stau la baza activității de restaurare: reversibilitatea materialelor, substanțelor și intervențiilor de restaurare, compatibilitatea materialelor și substanțelor folosite, compatibilitatea cu tehnicile vechi, intervenții discret vizibile, minima intervenție, păstrarea tuturor elementelor originale.

Conservarea și restaurarea

- cauzele și formele de degradare ale hârtiei
- componentele unei cărți
- tipuri de cărți
- hârtia manuală
- cerneluri

Tratamente de restaurare sub supraveghere

- numerotarea filelor care formează corpul cărții;
- îndreptarea prin mijloace mecanice a filelor, cu o pensulă moale și fălțuitorul din os;
- curățirea mecanică cu radiera;
- spălarea filelor în apă distilată pentru îndepărtarea murdăriei depusă în spațiile dintre fibrele de celuloză;
- măsurarea grosimii filelor.

Ca metodă de valorizare a informațiilor primite, am considerat a fi eficientă dezbaterea *Carte veche vs. e-book*, finalizată printr-un eseu - *De la cartea veche la cartea în format electronic*. În felul acesta, elevii clasei a VII-a – principalii beneficiari ai proiectului - au avut posibilitatea de a-și valorifica în scris asimilarea informațiilor cu privire la istoria cărții, de la începuturile ei, până în contemporaneitate. Interesul acestora s-a concentrat mai ales asupra discuțiilor cu privire la avantajele sau dezavantajele regăsite în lecturarea cărților în format tipărit, respectiv a celor în format electronic.

Putem concluziona că proiectul și-a atins așadar scopul principal, acela de a cultiva, în rândul elevilor, interesul pentru patrimoniul cultural, respectiv conservarea și restaurarea acestuia, prin activități integratoare, care să realizeze legătura între trecut și prezent într-o manieră firească și unitară.

Raising awareness about preserving the bibliophilic heritage. Educational project: from old book to the electronic book

ABSTRACT

This project addresses the need of organising activities that enrich pupils' knowledge, by acquiring information, developing and enlarging their cultural horizon, making them to participate in their own formation in an active, aware and responsible manner, facilitating contact with real world, observation and studying of the phenomena in their natural and social circumstances, developing the skill of coping with a different environment, have and consolidate attitudes and convictions. Observations made by the pupils guided by the specialists from the National Centre of

Conservation and Restoration of old Book were applied to the debate *Carte tipărită vs. e-book* (*Printed book vs e-book*) and also doing the essays entitled *De la carteaveche la cartea în format electronic* (*From the old book to the electronic book*).

List of illustrations

Fig. 1 - Activities carried out in the school library

Fig. 2 - The project being carried out at the National Centre of Conservation and Restoration of Old Book - washing and displaying of leaves

Fig. 3 - The project being carried out at the National Centre of Conservation and Restoration of Old Book - measuring the thickness of leaves

Fig. 1 – Activități în biblioteca școlii

Fig. 2 – Derularea proiectului la Centrul Național de Conservare și Restaurare a Cărții Vechi - spălarea și etalarea filelor

Fig. 3 – Derularea proiectului la Centrul Național de Conservare și Restaurare a Cărții Vechi - măsurarea grosimii filelor

Cuvinte-cheie: patrimoniu, elevi, carte, bibliotecă, restaurare

Key words: heritage, pupils, book, library, restoration